

Markionovské a lukášovské křesťanství: Matematický model

Dalibor Papoušek (Ústav religionistiky FF MU)

Zdeněk Pospíšil (Ústav matematiky a statistiky PŘF MU)

MARLUK, GEHIR

DO1 Transverzální kurzy, 13. 10. 2017

Tradiční pojetí počátků křesťanství

Centrální role Jeruzaléma:

- umístění **pašijového příběhu** („velikonočních událostí“) do Jeruzaléma;
- založení prvotní **Jeruzalémské církve** po smrti Ježíše;
- **misijní šíření** křesťanství z Jeruzaléma jako výchozího bodu;
- centralita Jeruzaléma dokonce respektována „apoštolem národů“ – **Pavlem z Tarsu**.

Význam Lukášova díla

- **Lukášův diptych** (*Lukášovo evangelium – Skutky apoštolské*) tradičním východiskem církevních dějin.
- Univerzalizující pojetí dějin, jehož osou zůstává **zásadní význam Jeruzaléma a veškerého židovského odkazu**.
- Význam Lukášova díla posílen v **konstantinovském křesťanství** (Eusebios Kaisarejský, *Církevní dějiny*).
- Zdrojem **ortodoxního** pojmání počátků křesťanství.

Datování Lukášova díla

Tradiční datování ca 85 n.l. (60 – 95 n.l.), založeno na argumentech:

- Lukáš nevykazuje žádnou znalost Pavlových listů,
- zatímco tzv. apoštolští otcové (Kléméns, Barnabáš, Ignatios, Polykarp) na soubor Pavlových listů odkazují.

Nové datování ca 115 n.l. (110 – 120 n.l.), založeno na argumentech:

- Lukáš znal soubor Pavlových listů (ca 100 n.l.), ale odkazuje na něj nepřímo (srovnání *Gal 2* a *Sk 15*).
- Lukáš znal *Židovské starožitnosti* Josepha Flavia (ca 93/94 n.l.).

Napětí mezi Lukášem a Markiónem

V souladu s pozdějším datováním mohl Lukáš sdílet **stejný časový horizont** s Markiónem ze Synópy.

Markión znám výhradně z děl jeho pozdějších oponentů (Eirénaios, Tertullianus, Epifanios):

- Spatřoval zásadní rozdíl mezi Ježíšovým evangeliem a spisy Hebrejské bible, které odmítal.
- Vytvořil nejstarší křesťanský kánon sestávající z evangelia (*Euangelion*) a desíti Pavlových listů (*Apostolikon*).

Lukáš mohl vytvářet své dílo ve vědomé opozici proti markionskému křesťanství:

- Snažil se Pavla, uzurpovaného Markiónem, vrátit do židovského kontextu.

Historický design projektu

Východiskem projektu **napětí** mezi markiónovským a lukášovským křesťanstvím.

Oba tyto proudy se rozdílně vztahovaly k židovskému odkazu, a proto zřejmě využívaly **rozdílné sítě ke svému šíření**:

- Oba využívaly **společnou středomořskou síť** tvořenou městy s globálními a regionálními obchodními vazbami.
- Zatímco lukášovské křesťanství, které zůstávalo otevřené k židovské tradici, mohlo využívat již etablované **židovské subsítě**, markiónovské křesťanství, které odmítalo židovský odkaz, je pravděpodobně ignorovalo.

Výzkumné otázky

- Byly **židovské sub-sítě** nezbytné pro šíření křesťanství po celé sledované období (30-150 n.l.)? Pokud ne, kdy jejich důležitost poklesla.
- Byla pro prvotní šíření křesťanství důležitá **centralizovaná, či decentralizovaná síť**?

Chronologie modelu:

- Změny židovské sítě sledují pravidelnou **směnu křesťanských generací** (každých 30 let).
- Událostní historie je ponechána stranou (pro závěrečné vyhodnocování modelu „proti historickým datům“).

Generace	Historický kontext (událostní historie)
30 – 59	Centrální role Jeruzaléma (poutní svátky, chrámová daň, místo konečného vzkříšení). – Etablovaná synagogální síť. – Počátky křesťanské misie k pohanům (Pavel).
60 – 89	Pád Jeruzaléma (70 n.l.), reflektovaný i v křesťanských pramenech. – Protiváha židovských diasporních sítí. – Židovská daň.
90 – 119	Zpřísnění židovské daně. – Římské restriktce proti Židům během parthských válek (115–117 n.l.). – Počátky Markiónovy kariéry (dodávky obilí římské armádě).
120 – 149	Etablování markiónovských církví. – Židům zapovězen vstup do Jeruzaléma po Bar Kokhbově povstání (132–135 n.l.). – Římané začínají rozlišovat judaismus a křesťanství.
150 – 165	Substituční teologie, protižidovská literatura.

Model středomořské urbánní sítě

Urbanizace jako proxy šíření křesťanství:

- Míra urbanizace koreluje s ekonomickým a demografickým růstem;
- analogicky, míra urbanizace koreluje s dynamikou šíření křesťanství.

Globální a regionální uzly:

- Středomořská města rozdílné velikosti a s korelující difuzivitou (Oxford Roman Economy Project);
- minimální odhad velikosti měst a urbanizace pro 1. století a první polovinu 2. století (Augustovská éra – Antoninovský mor, 165-180 n.l.).

Globální uzly ve společné středomořské síti:

- 20 velkých měst s populací větší než 40 000;
- všechna tato města jsou přímo propojena;
- všechna tato města jsou součástí židovské sub-sítě.

Regionální uzly ve společné středomořské síti:

- 1780 dalších měst s populací 1 000 – 40 000;
- každé z těchto měst je propojeno vždy jen s nejbližším městem.

Židovská sub-sít' ve společné středomořské síti:

- 200 měst se synagogami;
- pravidelně rozmístěná v globálních a regionálních uzlech;
- zahrnuje všech 20 velkých měst.

Globální uzly ve společné středomořské síti

Město	Populace	Město	Populace
Řím (+ Ostia)	1,040,000	Arsinoé	45,000
Syrákúsy	90,000	Sardy	53,400
Akragás	50,000	Alexandreia Tróas	41,700
Karthágo	300,000	Antiochie	250,000
Leptis Magna	90,000	Caesarea Maritima	75,000
Thysdrus	45,000	Bérytos	50,000
Iol Caesarea	63,000	Jeruzalém	22,000
Alexandrie	500,000	Korint	80,000
Ptolemais	125,000	Athény	90,000
Memfis	125,000	Rhodos	40,000

Matematický design modelu

Peter Turchin (Pjotr Valentinovič Turčín)

- nar. 1957, Obninsk, Rusko
- od 1977 v americkém exilu
- dnes na University of Connecticut

Kliodynamika

- Podle Múzy historie Kleió (latinsky Clio)
- Popis **historické dynamiky** prostřednictvím modelů odvozovaných z **matematické ekologie** a **evoluční biologie**.

Matematický model

$$x_i(t+1) = f_i(x_i(t)) + \sum_{j=1}^k c_{ij}(x_j(t)) (f_j(x_j(t)) - f_i(x_i(t))), \quad i = 1, 2, \dots, k$$

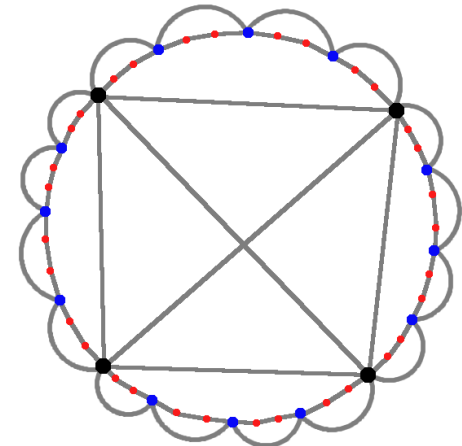
t ... čas (časová jednotka – jeden rok)

$x = x_i(t)$... intenzita modelovaného fenoménu v čase t v uzlu i

$c = c_{ij}(x)$... difuzivita (z uzlu j do uzlu i)

$f = f_j(x)$... změna intenzity v uzlu

$k = 1\,800$... celkový počet uzlů (z toho 20 židovských, 20 globálních)

Závěry

- Model poskytuje **kvantitativně plausibilní projekci** šíření raného křesťanství v jeho formativní fázi.
- **Síť velkých měst** je pro šíření křesťanství (v jeho různých podobách) dostatečná.
- **Šíření z velkého náboženského centra** není nezbytné (Jeruzalém stejně jako např. Antiochie; vznik mimo velké centrum, ale „nedaleko“ od něj).
- Křesťanství se nemohlo šířit bez **využívání židovské sub-sítě**.
- Křesťané mohli **opustit židovskou sub-síť** během **třetí generace** (90-119 n.l.), aniž by významně poklesla úroveň christianizace (Markión se objevil „právě včas“, aby mohl být úspěšný).

Bibliografie

- BeDuhn, Jason D. (2013). *The First New Testament: Marcion's Scriptural Canon*. Salem: Polebridge Press.
- Collar, Anna (2013). *Religious Networks in the Roman Empire: The Spread of New Ideas*. Cambridge – New York: Cambridge University Press.
- Lo Cascio, Elio (2009). “Urbanisation as a Proxy of Demographic and Economic Growth”. In: Alan Bowman – Andrew Wilson (eds.). *Quantifying the Roman Economy: Methods and Problems*. Oxford: Oxford University Press, pp. 87-106.
- Pervo, Richard I. (2006). *Dating Acts: Between the Evangelists and the Apologists*. Santa Rosa: Polebridge Press.
- Runesson, Anders – Donald D. Binder – Birger Olsson. (2010). *The Ancient Synagogue from Its Origins to 200 C.E.: A Source Book*. Leiden – Boston: Brill.
- Turchin, Peter (2003a). *Complex Population Dynamics: A Theoretical/Empirical Synthesis*. Princeton – Oxford: Princeton University Press.
- Turchin, Peter (2003b). *Historical Dynamics. Why States Rise and Fall*. Princeton – Oxford: Princeton University Press.
- Tyson, Joseph B. (2006). *Marcion and Luke-Acts: A Defining Struggle*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Wilson, Andrew (2011). “City Sizes and Urbanization in the Roman Empire”. In: Alan Bowman – Andrew Wilson (eds.). *Settlement, Urbanization, and Population*. Oxford – New York: Oxford University Press, pp. 161-195.

Děkuji za pozornost!